

УДК 615.015:378.147

Л. О. Горяча, Т. С. Прокопенко

Коледж Національного фармацевтичного університету

КОМПЕТЕНТІСТНИЙ ПІДХІД ДО РОЗРОБКИ ГАЛУЗЕВИХ СТАНДАРТІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ У ПІДГОТОВЦІ МОЛОДШИХ СПЕЦІАЛІСТІВ ФАРМАЦІЇ

Стаття присвячена визначенню компетенцій молодших спеціалістів фармації та обґрунтуванню побудови освітніх стандартів на основі компетентісного підходу.

Ключові слова: компетентність; загальні компетенції; професійна компетенція; навчання на основі компетенцій

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ

Потреба економіки в мобільних, освічених спеціалістах завжди була і залишається актуальною. Виникнення нових видів діяльності, нового змісту праці, впровадження інформаційних технологій в усі сфери виробництва обумовлюють необхідність внесення адекватних змін у цілі, зміст та організацію системи професійної освіти.

У наказі МОЗ України «Про затвердження Концепції розвитку фармацевтичного сектора галузі охорони здоров'я України» [1] головним є «...введення загальноєвропейської системи гарантії якості освіти шляхом створення сучасної системи підготовки фармацевтичних кадрів». Новою моделлю освіти стає «навчання на основі компетенцій», або компетентістний підхід в освіті. Оскільки змінюються завдання освіти, є актуальним створення нових освітніх стандартів, таких, що носять компетентістно-орієнтований характер.

У формуванні галузевих освітніх стандартів (ГОС) спеціальності «Фармація» при підготовці молодших спеціалістів можна визначити декілька етапів.

На першому етапі у 1999 році було створено стандарти, основним ціле — формувальним документом яких стали освітньо-кваліфікаційна характеристика (ОКХ), що визначає вимоги до рівня підготовки спеціаліста через перелік умінь певного виду і рівня їх сформованості, та освітньо-професійна програма (ОПП), що регламентує зміст навчання, обсяг і рівень освітньої та професійної підготовки фахівця (п. 1–2, ст. 13) [2].

У 2006 році освітній стандарт зазнав змін у частині ОПП у зв'язку з переходом освіти на модульну систему.

Третім етапом (2008р.) було розпочато створення галузевих освітніх стандартів з урахуванням нової освітньої парадигми — реалізація таких програм підготовки фармацевтичних фахівців, які б забезпечували формування компетентностей [3].

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ І ПУБЛІКАЦІЙ

Дослідженню питань орієнтації освіти на компетентістний підхід, виявленню структури компетенцій, їх визначенню та оцінці присвячені наукові праці Н. Хомського, Дж. Равена, Л.А. Петровської, М. В. Васильєва, Т.М. Лебединець, С. У. Гончаренка, Ю. Г. Татура, І.О. Зимньої, Н. В. Кузьміної, А. В. Хуторського, А.К. Маркової, В.І. Байденка, В.С. Сенашенка та ін. Головна мета досліджень — пошук шляхів переходу до більш високого рівня якості освіти.

ВИДІЛЕННЯ НЕ ВИРІШЕНИХ РАНІШЕ ЧАСТИН ПРОБЛЕМИ

Для фармацевтичного сектора освіти проблема підготовки конкурентоздатних фахівців є досить гострою. Вона пов'язана не лише з відповідністю підготовки фахівців вимогам європейських стандартів. Вітчизняний фармацевтичний ринок обумовлює необхідність підготовки фармацевтів (молодших спеціалістів) на рівні, що забезпечує компетентність у більш розширеному просторі повноважень.

У процесі підготовки до розробки оновлених стандартів необхідно було вирішити низку проблем, пов'язаних із:

- відсутністю чіткого розмежування понять компетенція/компетентність;
- відсутністю стандарту професії;
- відсутністю чіткого розмежування повноважень і функцій фармацевта та провізора у зв'язку з ситуацією, що склалась у фармацевтичному секторі;
- проблемою відповідності між підготовкою спеціаліста в навчальному закладі та кваліфікаційними вимогами ринку праці.

ФОРМУЛЮВАННЯ ЦІЛЕЙ СТАТТІ

На підставі сформованих завдань, метою нашої роботи стало виявлення переліку компетенцій/компетентностей, якими повинен володіти фармацевт, та встановлення зв'язку між ОКХ і ОПП попередніх освітніх стандартів і компетенцій.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ ДОСЛІДЖЕННЯ

Як свідчить міжнародний та вітчизняний досвід, поняття компетенція/компетентність трактується по-різному. Так, за визначенням загальноєвропейського проекту TUNING, «...поняття компетенцій та навиків містить знання і розуміння (теоретичні знання академічної сфери, здатність знати і розуміти), знання, як діяти (практичне й оперативне застосування знань до конкретних ситуацій), знання, як бути (цінності як невід'ємна частина способу сприйняття і життя з іншими в соціальному контексті)» [5].

За визначення академіка РАО Зимньої І. О., «Компетенції — це деякі внутрішні потенційні, приховані психологічні новоутворення (знання, уявлення, програми (алгоритми) дії, системи цінностей та взаємовідносин), які потім виявляються в компетентностях людини як актуальних, діяльних проявах...» [4].

Поєднання цих визначень дає можливість виділити основні групи компетенцій:

- знання і розуміння — це компетенція, що належить до самого себе, як особистості, так і суб'єкта життєдіяльності;
- знання, як діяти — це компетенція, що належить до взаємодії людини з іншими людьми;
- знання, як бути — це компетенція, що належить до діяльності людини у всіх її проявах.

Як бачимо, компетенція — це база знань для деякої діяльності, а компетентність — реальне використання цієї бази (компетенції) у конкретних ситуаціях. Тому, для розробки освітнього стандарту необхідно було визначити компе-

тенції, що стосуються сфери діяльності випускника, і ті, що характеризують його здатність застосовувати отримані знання для успішної діяльності, тобто, професійні (предметно-спеціалізовані) і загальні (універсальні, надпредметні) компетенції. За основу загальних компетенцій було взято перелік проекту TUNING [5]. Перелік професійних компетенцій визначався відповідно до посадових інструкцій фармацевтів.

Засобом визначення компетенцій фармацевтів було анкетування як досить ефективний спосіб дослідження. Анкета містила два взаємопов'язаних блоки питань:

- ◆ 1 блок — питання, що стосувались функціональних обов'язків фармацевта, кола його повноважень;
- ◆ 2 блок — характеристики, що дозволяють визначити найбільш цінні для фармацевта особистісні якості.

При створенні анкети були використані питання відкритого типу, в яких, крім запропонованих відповідей, було передбачено і свій варіант. Анкетування було проведено серед власників і керівників аптечних закладів з різних регіонів України, які спілкуються зі студентами під час проходження ними навчальних та виробничих практик. Кількість респондентів — 214. Були відібрані 187 анкет, як такі, що містили повні відповіді на усі поставлені питання. У результаті обробки даних було відібрано такі компетенції:

- уміння працювати в команді;
  - комунікабельність, комунікативні навички;
  - особистісні характеристики;
  - уміння використовувати отримані знання;
  - бажання постійно навчатись;
  - широка загальна підготовка.
- Як бажані були відібрані такі компетенції:
- мобільність;
  - уміння працювати на комп'ютері;
  - уміння орієнтуватись у різних ситуаціях;
  - здатність системно мислити;
  - уміння опрацьовувати значні обсяги інформації і виділяти головне;
  - аналіз інформації.

Професійні компетенції містять такі групи:

- організаційно-управлінські;
- економічні;
- спеціалізовано-професійні;
- загально-професійні;
- загальнонаукові.

Організаційно-управлінські, економічні та спеціалізовано-професійні компетенції були визначені як домінуючі, оскільки діяльність фармацевта пов'язана з виконанням конкретного виду роботи.

Компетенція досить складне новоутворення, що включає когнітивну, операційно-технологічну та особистісну компоненти. Компетенції в когнітивній та операційно-технологічній частині пов'язані безпосередньо зі знаннями, і це дає можливість визначити базу академічних знань, необхідних (затребуваних) у практичній діяльності. Таким чином, відслідковується зв'язок професійної компетенції з освітньо-професійною програмою як такою, що забезпечує рівень підготовки спеціаліста.

ВИСНОВКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ПОДАЛЬШИХ ДОСЛІДЖЕНЬ

1. Обґрунтовано використання поняття «компетенція» як такого, що розкриває соціальну та професійну характеристику особистості.
2. Проведено відбір загальних та професійних компетенцій молодшого спеціаліста фармації.
3. Визначено зв'язок між ОКХ, ОПП попередніх освітніх стандартів і компетенції в її освітній та операційних складових.
4. Перспективою подальших досліджень є розробка стандартів нового покоління для фармацевтів на засадах компетентісного підходу.

ПЕРЕЛІК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ІНФОРМАЦІЇ

1. Про затвердження Концепції розвитку фармацевтичного сектора галузі охорони здоров'я України : наказ МОЗ України від 13.09.2010 № 769. — [Електронний ресурс]. — Режим доступу до сайту : <http://pharmasvit.com/nakaz-moz-ukraini-vid-13-09-2010-769> — Назва з екрану.
2. Про вищу освіту : Закон України від 17.01.2002 № 2984 — III зі змінами та доповненнями. — [Електронний ресурс]. — Режим доступу до сайту : <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=2984-14> — Назва з екрану.
3. Про створення робочих груп з розроблення галузевих стандартів вищої освіти: наказ МОН України від 11.11.2007 № 897. — [Електронний ресурс]. — http://osvita.ua/legislation/Vishya_osvita/3158 Режим доступу до сайту: — Назва з екрану.
4. Зимняя И. А. Ключевые компетенции — новая парадигма результата современного образования / И. А. Зимняя // Высшее образование сегодня. — 2003. — № 5. — С. 34–42.
5. <http://let.rug.nl/TuningProject/index.htm>
6. Вишнякова С. М. Профессиональное образование: Ключевые понятия, термины, актуальная лексика: Словарь. — М.: НМЦ СПО, 1999. — 538 с.

УДК: 615.015:378.147

Л. А. Горячая, Т. С. Прокопенко

**КОМПЕТЕНТНОСТНЫЙ ПОХОД В РОЗРАБОТКЕ ОТРАСЛЕВЫХ СТАНДАРТОВ
ВЫСШЕГО ОБРАЗОВАНИЯ В ПОДГОТОВКЕ МЛАДШИХ СПЕЦИАЛИСТОВ ФАРМАЦИИ**

Статья посвящена определению компетенций младших специалистов фармации и обоснованию построения образовательных стандартов на основании компетентностного подхода.

Ключевые слова: компетентность; общие компетенции; профессиональная компетенция; обучение на основе компетенций

UDC: 615.015:378.147

L. O. Goryacha, T. S. Prokopenko

**COMPETENCE APPROACH IN THE DEVELOPMENT OF HIGHER EDUCATION
STANDARDS IN TRAINING OF JUNIOR PHARMACY SPECIALISTS**

The article is devoted to the defining of junior pharmacy specialists' competencies and to the substantiation of the construction of educational standards on the basis of competence-based approach

Key words: competency; general competencies; professional competency; training based on competencies

Адреса для листування:
61140, м. Харків, вул. О. Невського, 18
Тел.: (057) 737-22-88, 736-03-54

Надійшла до редакції:
04.04.2011